

УДК 821.161.2

ББК 83.3 (4 Укр)1

**«ПЕРЕХРЕСНІ СТЕЖКИ» І. ФРАНКА
ТА «ЗЛОЧИН І КАРА» Ф. ДОСТОЄВСЬКОГО У СВІТЛІ
ЮРИСПРУДЕНЦІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

О. М. Шишко

*Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова;
кафедра методики викладання літератури;
01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9; тел. (044) 234-11-08*

У статті здійснено спробу зіставлення повісті І. Франка «Перехресні стежки» та роману Ф. Достоевського «Злочин і кара» і проаналізовано проблематику й колізії цих творів з точки зору цивільного та кримінального права.

***Ключові слова:** гендерні стосунки, сімейні права та обов'язки, злочин, адвокатура.*

Григорій Клочек цілком справедливо зауважує: “Добре відомо, що вітчизняна література, починаючи від “Слова о полку Ігоревім”, позначена особливою відповідальністю за долю народу. Через відомі обставини вона змушена була бути чи не єдиним оберегом нації” [8, с.2]. Щоб ще раз підкреслити, чому І. Франко взявся за тему служіння інтелігенції своєму народові, Віктор Гриценко доречно підкреслює, що прототипами Євгенія Рафаловича були доктор Євген Олесницький – адвокат і громадський діяч, а також адвокат і письменник Лесь Мартович, з яким дружив Іван Франко і який у 1890 році організував селянське віче, що про нього згадується у «Перехресних стежках». Ці реальні юридично грамотні й гранично відповідальні захисники галичан для самого Франка були взірцевими поборниками зла й неправди.

Прототипами Регіни та її чоловіка-садиста Стальського теж, виявляється, були реальні люди. Син Івана Франка Тарас згадував про них так: “Пізнався Іван Франко з Целіною Журовською, замужем Зигмунтовською... Його розуму дівчина не бачила, творів не знала і не його слави бажала, а маєтку, якого у Франка не було... Целіна вийшла заміж за поліційного комісара, мала з ним двоє дітей і швидко повдовіла. Є переказ, що Зигмунтовський загинув, виступаючи зі зброєю в руках проти українських виборців” [3, с.76].

Про повість «Перехресні стежки» та її персонажів написано вже немало літературознавчих праць, проте не завжди в цих розвідках автори аналізують події і героїв у горизонті їхнього художнього часу через призму правових взаємовідносин, оскільки основ тогочасного права літературознавці практично не знають. У випадку «Перехресних стежок» це недопустима вада наукового дослідження, адже в центрі твору – два представники судочинної системи: адвокат Євгеній Рафалович і “офіці-

ал при помічній уряді” Валеріан Стальський. Зав’язкою у творі якраз і стає зустріч цих антиподів. Та спільне минуле персонажів настільки непристойне, що вже з перших сторінок твору ми усвідомлюємо, що не тільки сама зустріч не могла стати радісною, але й будь-яке приятелювання не мало жодного шансу.

Утім, на наш подив, самотній в маленькому й чужому містечку молодий адвокат Євгеній Рафалович не пориває стосунків з вкрай неприємним для нього типом, навіть сяк-так підтримує їх, а згодом, хоч і з внутрішнім невдоволенням, погоджується завітати в гості. Така поведінка головного героя розкриває його перед читачами як недостатньо сильну й далеко не вольову особистість, нездатну в побутовому житті на категоричні рішення. А тим часом сам Євгеній ліпить себе на народного оборонця й захисника, використовуючи для цього насамперед метод примусовості й постійної спонукальності до дій.

Неприродність такого самовиховання героя впадає у вічі читачеві так само відразу ж, як і поведінка Родіона Раскольниковова з роману Ф. Достоєвського «Злочин і кара» чи поведінка безіменного чекіста з оповідання Миколи Хвильового «Я (Романтика)», які силовими методами виховують у собі “сильних” людей. У підтексті «Перехресних стежок» відчувається, що особистість, яка взяла на себе хрест, занадто слабка і для цього хреста, й слабодуха для самого розп’яття, яке її чекає в кінці причинно-наслідкового ланцюга, започаткованого самообраним обов’язком. Але якщо герої Достоєвського й Хвильового надто юні, щоб це свідомо розуміти, то Франків Євгеній Рафалович – зріла особистість, яка в силу свого віку вже не може бути наївним романтиком. І хоча ми знаємо зовсім мало про десять років життя Рафаловича, які минули з часу розлуки з Регіною до часу їхньої зустрічі, але достеменно можемо сказати: за цей час особливих успіхів у реалізації своєї мрії служити народові Євгеній не досяг. Водночас за ці ж десять років Рафалович не створив сім’ї, не осів у великому місті, не зробив блискучої кар’єри. Закономірно, що відразу ж виникають питання, чому так сталося і що він робив упродовж доволі тривалого часу? Без відомостей про тодішнє судочинство та його працівників цієї проблеми не вирішити. Тож варто зробити екскурс у тогочасну судову практику й принагідно познайомитися з адвокатським вишколом, оскільки за професією наш герой є саме захисником у суді.

Професійна адвокатура в Україні сформувалася в XIV-XVI столітті. Публічним захисником могла бути вільна людина (не обов’язково шляхтич), але не священник і не представник суду у своєму окрузі. До того ж захисник мусив бути повнолітнім і за статтю – чоловіком. Жінки не мали права представляти в суді чужі інтереси. Назва “адвокат” у значенні “захисник” почала фігурувати тільки у пам’ятці козацького права 1743 року, яка називалася “Права, за якими судиться малоросійський народ” [18, с.16]. Хоча праця адвоката завжди була оплачувана клієнтом, передбачалося, що безплатно адвокат повинен був захищати вдів, сиріт, малозабезпечених людей. Більше того, “якщо адвокат порушував свої

обов'язки, які спричинили шкоду підзахисному, то на нього покладалася обов'язок відшкодувати її в подвійному розмірі” [18, с.20].

Оскільки нас цікавить адвокатура приблизно тих часів, про які йдеться у «Перехресних стежках» Івана Франка, то треба взяти до уваги такі історичні дані: “Найпомітнішою була адвокатська діяльність на цих землях (у Західній Україні. – О.Ш.) у часи, коли вони були приєднані до Австро-Угорської імперії у 1772 р. Так, адвокатура у Галичині й на Буковині утвердилася як інститут з Положенням про суд 1781 року” [18, с.24]. За цим Положенням, щоб здобути право на адвокатську діяльність, необхідно було мати юридичну освіту, ступінь доктора права, пройти практику адвоката (термін не визначений) та скласти адвокатський іспит... За Положенням 1849 року, адвокатами могли бути юристи, які мали ступінь доктора права і не менше ніж трирічну практику в органах суду й прокуратурі або в адвоката. До 1855 р. адвокати перебували при шляхетських судах у Львові, Станіславі, Тарнаві і Чернівцях. У 1855 році в Галичині та на Буковині був 81 адвокат. Положення про адвокатуру 1868 року підвищило вимоги до прийому в адвокатуру. Щоб стати адвокатом, уже необхідно було мати ступінь доктора права, відбутися семирічне стажування і скласти перед спеціальною комісією адвокатські іспити: “Загальне керівництво адвокатурою належало міністрові юстиції. Цікавим є факт, що в 1894 р. українськими адвокатами Галичини була спроба скликання першого з'їзду правників і утворення своєї організації, яка допомогла б вирішувати нагальні проблеми адвокатів. Однак тоді ця слухна ідея не знайшла свого практичного втілення” [18, с.25].

Як бачимо, практично всі десять років Рафаловича пішли на навчання і складання іспитів на ліцензію адвоката. Інша справа зі Стальським. Ще в роки навчання Валеріана у гімназії його “опікун” уже зумів стати на першу сходинку обнадійливої кар'єри і мав усі шанси надалі залишатися у найбільшому в Західній Україні місті Львові, якби не патологічна розпусність “офіціала при помічнім уряді”. З тексту повісті довідуємося, що президент Львівського суду домігся вигнання Стальського з цієї установи тільки тому, що на Стальського потоком йшли скарги за аморальність і розпусту. Щоб втриматися на своїй посаді бодай у провінції, Стальський вирішив одружитися, але в законному шлюбі не виконував подружніх обов'язків, бо одне тільки народження дитини, на його думку, вже могло зробити його дружину щасливою, неодноразово міняв коханок, серед яких виявилася і законна жінка Барана, що її за подружню зраду фанатично люблячий чоловік убив, а сам збожеволів, займався перелюбом навіть у власному домі, а коли Регіна через це звільнила розпусну наймичку, неодноразово бив дружину, погрожуючи її задушити або зарізати та ще й в очі своїй жертві заявляв, що за такі злочиння нічого не буде, бо його дії аж ніяк не підпадають “під юридичні параграфи” [22, с.68].

Перші справи Євгенія Рафаловича в Гумніську дають нам підстави твердити, що наш адвокат є грамотною і чесною людиною. Його ідея

служіння народові не є наївним донкіхотством уже з тієї причини, що Євгеній не має жодних ілюзій стосовно легких перемог в суді й того, що в затхлому середовищі провінції сильні світу цього його зрозуміють і підтримають. Про головного персонажа повісті Ольга Куцевол пише: “Так, Рафаловича можна назвати новітнім Дон Кіхотом за прагнення служити народові, за сміливість і рішучість у боротьбі зі злом. Та від сервантівського героя він відрізняється тверезими, раціональними поглядами на життя, реальною оцінкою власних сил” [11, с.93]. А інший літературознавець Володимир Панченко уточнює: “Чи досягає поставленої мети Євгеній Рафалович? Частково – так. У всякому разі йому вдається збурити мертві води суспільної рутини не лише в повіті, а й далеко за його межами” [16, с.41].

Проте “збурення мертвих вод” аж ніяк не може вважатися досягненнями і тим більше перемогою. Навіть виграні Євгенієм справи не тішать його самого, бо Рафалович прекрасно усвідомлює, що успіху можна добитися тільки там, де йому віритимуть і до його порад прислухатимуться. Рафаловичеві ж клієнти – прості селяни – до такого повороту співпраці з адвокатом абсолютно не готові. У тексті неодноразово підкреслено, що прості люди у суспільстві взагалі почувуються третім сортом, панічно бояться переступити поріг суду (він дійсно вирішує справи з класових позицій, зокрема, президент суду, замість того, щоб посадити графа Кшивотульського на шість місяців до криміналу за самосуд над селянином, обурюється, що хіба можна карати такого вельможного пана співрівно зі звичайним хлопом, і відпускає його зовсім не покараним, інші судові справи, за влучним висловом Рафаловича, теж доведені “до справжньої карикатури”, про що, зокрема, свідчать дикі вироки судді-невігласа Страхоцького), з рабською догідливістю просять Рафаловича писати прохання до суду не українською, а польською мовою, а чистосердечні поради адвоката часом сприймають за насмішку (їм і в голови не могла спасти думка, що гуртом можна здолати пана економічними важелями, а тому йдуть жалітися на адвоката до свого ворога...) [4, с.109]. Причиною такого явища стало те, що впродовж століть вони на практиці пересвідчувалися, що з панамі не тільки не варто позиватися, бо це безрезультатно, а взагалі краще не пробувати робити пана біднішим, бо це відіб’ється не так особисто на п’явці людській, як для самих селян обернеться новими здирствами. Про подібне явище надзвичайно промовисто сказав Панас Мирний словами Галі у маренні побитого Чіпки: “Що то ти поробив з тими п’явками людськими?.. Що?.. З ситих, повних, що, обпившись крові, тихо доживали віку, ти поробив знову голодних: ти видавив з них кров, котру вони за свій довгий вік нассали... А от, бач: щоб знову такими стати, як були, вони поробилися востократ хижішими, прожорливішими... На голодного й холодного, на п’яного й тверезого, на сонного й не сонного, на сироту, на старця вони кидаються, як голодні собаки на шматок хліба... Бач, як вони смокчуть кров з жил людських?.. Бачиш?..” [14, с.236-237].

В. Панченко справедливо констатує: “Сюжет «Перехресних стежок» має два плани – ЛЮБОВ і БОРОТЬБА” [15, с.32]. Інша річ, що “мимовільний спалах любовної ностальгії, пережитий Євгенієм, дуже скоро видасться йому “безумним поривом” [15, с.34], хоч якийсь час наш герой визнає, що юнацька любов до Регіни не стерта часом і непідвладна голосові розуму, але думки про це виявляються не тільки радісними для героя, але й страшними для нього ж. І якщо ввісні Євгеній кидається рятувати з брудної води бодай тіло мертвої коханої, то в реальному житті він на подібний вчинок не здатний. У той час як Стальський у присутності Рафаловича глумиться над Регіною, Євгеній поряд зі співчуттям і жалем до нещасної відчуває, як справедливо зауважує В.Панченко, зловтішання [15, с.36]. Тільки в одну-єдину хвилину розпачу він з відкритим серцем кидається до неї – у всі інші моменти у його ж ставленні до колишньої коханої пробивається фальш і нещирість. Коли ж Рафалович починає вести мову про недоцільність “украденого щастя”, то нагадує хіба що слабовольного Лукаша з “Лісової пісні”, який радо хапається за випадкові слова коханої, щоб у ту ж мить перевернути їх до невпізнання. Згадаймо: як тільки Мавка підтверджує, що всю сільськогосподарську працю в Лукашевому господарстві робила без очікування плати й тільки від своєї щедрості душевної, Лукаш продовжує: “То й добре, / коли ніхто не завинив нікому. / Ти се сама сказала – пам’ятай” [21, с.166].

Рафалович свідомо й зважено порушує найважливіший закон людських взаємостосунків: відповідати за тих, кого ти, за висловом Антуана де Сент-Екзюпері, приручив. Особливо цей відступ проявляється у монолозі Євгенія, яким він зацитькує голос власної совісті: “Що вона тепер мені і що я їй? Нічогісінько. Перелітні тіні, що мигнуть понад долиною” [22, с.132]. Рафалович експериментує над собою, на що має право, але водночас експериментує і над долею Регіни, що вже недопустимо. Часто-густо Євгеній просто переконує себе, що по-іншому вчинити не має права, але це переконування, а не переконання. Як тут не згадати запізнілий висновок героя роману Ф. Достоевського «Злочин і кара» про те, що чинити так, як чинив він, не було потреби, що поруч був інший, і значно кращий вихід. Вважаючи, що думання – його найважливіша робота, Раскольников сам себе заводить в такі ж нетрі й тупикові умовиводи про “пророків” [6, с.15] і “тварюку тремтячу” [6, с.15], про “право на злочин” [6, с.233], про “вирішення крові по совісті” [6, с.237], як Євгеній у трактуванні ідеї служіння народові без права на особисте щастя.

Стосовно ж любовних колізій повісті «Перехресні стежки», то варто прислухатися до роздумів інших дослідників. Олена Логвиненко, наприклад, зауважує: “У коханні очищення відбувається за рахунок переживання тривоги та болю, що є, на думку Ортеги-і-Гассета, природними складовими щастя. Тож істинно щаслива людина мусить пройти через певний катарсис” [13, с.6]. Та в тім-то й річ, що через катарсис любові Рафалович проходить не збирається, цього нема в його планах, це, як він вважає, зруйнує його кар’єру й унеможливить працювати на благо

народу. Але чи так воно є насправді, як запевняє себе і читачів адвокат Євгеній, чи це суто адвокатський прийом видавати бажане за дійсне? Щоб зрозуміти природу цього явища, виникає необхідність більш детально зупинитися на аналізі образу Регіни.

Регіна дійсно вийшла за Стальського без особливого супротиву долі, але ж вона не мала приданого, повністю залежала від вольової і жорстокої тітки, яка могла віддати нещасну дівчину не те що за першого-ліпшого жениха, а й взагалі у дім розпусти. Алла Ковальчук пише: “У момент психологічного долання замкненості Франко акцентує істотну рису Регіниного характеру, котра детермінує її вчинки – внутрішню слабкість, нерішучість” [10, с.75]. Правда, стосовно нібито однозначної слабкості Регіни набагато краще підходять слова Івана Багряного: “...Розп’яття і смерть є часто доказом слабкості того, хто розпинає, і, навпаки, ствердженням та кінечною перемогою того, кого розпинають” [1, с.99]. Інша річ, що “замкнений простір нещасливого дому, оповитий містичним ореолом, постійно впливає на її психіку, жінка відчуває сугестивну дію сторонніх сил, які утримують її в світі страждань, не дають покинути його” [10, с.75].

Подібний замкнений простір негативно впливає на героїв роману Ф. Достоєвського «Злочин і кара». Свою квартиру Родіон характеризує однозначно: “... Низькі стелі і тісні кімнати душу і розум давлять” [6, с.358], а згодом зізнається, щодо злочину “... квартира багато в чому спричинилася... Я про це також думав” [6, с.211]. У самій повісті ситуація першого кроку Регіни до волі розігрується на рівні біблійної розповіді про дружину Лота чи на рівні казкових застережень героєві не обертатися, що б там йому вслід не спонукало вернутися, не кричало, не скиглило, плакало чи гукало його назад: “...Забобонна тривога опановує нею: “Не обертайся! Не обертайся!” – шептало їй щось до вуха, і вона нараз, немов пхнута якоюсь посторонньою силою, обернулася і окинула оком своє покинене сімейне гніздо” [22, с.277]. Підсвідомий рух Регіни має своє пояснення. Оксана Забужко акцентує: “...Колоніальні “ян” й “інь” трагічно й безнадійно розмежовані чужим втручанням... У висліді й утворюється протиприродна “амальгама” непорушно забетонованої “цнотливості”, при якій щонайменший прояв гендерної відвертості – хоч із “чоловічого”, хоч із “жіночого” боку (проте більше, звісно, з останнього!) справляє дослівно ефект вибуху” [7, с.171]. Те, що Регіна спромагається на бунт і протистояння Стальському після десятирічної покори й зацькованості, свідчить про велику силу духу цієї жінки. Вона вступає у двобій з суспільною мораллю, з чоловіком-деспотом, сама з собою і своїм вихованням, і все заради нього – коханого, єдиного. Отже, в очах Регіни Євгеній має величезну цінність як особистість, як той, заради кого можна пожертвувати всім. Чи оправдує Рафалович Регініні сподівання? На жаль, ні. Поглиблює вину Євгенія перед коханою те, що він прекрасно відає, на що здатний садист Стальський, як достеменно знає і те, які муки терпить Регіна.

Б. Рассел про подібне явище писав: “Існує – і я готовий стверджувати це догматично – багато видів явищ, які я можу спостерігати тільки тоді, коли вони відбуваються в мені, але не в комусь іншому... Аналогія приводить мене до переконання, що й інші люди мають подібні переживання, хоча це є уже висновком, а не спостереженням” [17, с.6]. До того ж ми не повинні забувати, що Рафалович – адвокат, який має бодай якесь уявлення про те, як законно можна захистити жінку в подібному до Регініного становища. Мусимо не забувати також, що розлучення Регіні зі Стальським було би набагато легшим, ніж розлучення героїні роману Лева Толстого “Анна Кареніна”, адже княгиня Кареніна мала зі шлюбним чоловіком-дворянином Олексієм Олександровичем спільну дитину, малолітнього сина Сергія, а до того ж московська православна церква ініціативу жінки при розлученні вважала найстрашнішим гріхом. У Стальського й Регіні дітей не було. Більше того, головним доказом нелегітимності шлюбу було дівоцтво Регіні. Тогочасна народна мораль до таких випадків співіснування сімейної пари ставилася дуже негативно, а весільні звичаї часто-густо просто унеможливлювали подібне явище. За свідченнями етнографа Хведора Вовка, дефлорація молодої під час певного етапу весілля (“комори”), тобто в момент її набуття статусу одруженої жінки, була настільки обов’язковою, що “будь-що-будь мусить відбутись, і то саме в цей момент весілля” [2, с.286].

У повісті прямо йдеться про те, що й священник-сповідник знав, що впродовж десяти років шлюбу Регіна не мала жодних статевих стосунків з чоловіком (при огляді тіла утопленої в повісті А. Чайковського «Олюнька» лікар привселюдно сказав, що мертва людина жіночої статі виявилася дівчиною, що викликало шок у громади, а пізніше, на суді, відіграло роль ще одного, вже непрямого доказу давно спланованого вбивства власним чоловіком своєї дружини заради привласнення її приданого) [23, с.123]. Отже, в описані І. Франком часи свідцтво цноти одруженої жінки бралось до уваги як незаперечна ознака відсутності реального шлюбу, який, до того ж, ніколи не відвідував церкви, не сповідався, зате прославився своїм донжуанством на все повітове містечко. Якби Євгеній насправді вирішив побратися з колишньою коханою і схотів захистити Регіну в судовому порядку, справа могла виявитися виграною.

У цьому плані кримінальний злочинець Ф. Достоевського Родіон Раскольников стоїть значно вище від адвоката Євгенія Рафаловича І. Франка, адже з великої любові прощає Сонечці Мармеладовій навіть її вимушене минуле повії. І хоча А. Ковальчук зауважує, що “злочин стає подвійним ферментом, що спонукає людську психіку до осмислення власного гріховного вчинку, що врешті призводить до каяття” [9, с.46], у “Перехресних стежках” осмислення свого гріха перед Регіною і самого очищення Євгеній Рафалович не відчуває. Рафаловичеве маневрування, – більше зовнішня, ніж внутрішня вольова самонастанова служити народові – лише прикриття власного боягузства. Така поведінка коханого повністю розчаровує Регіну, але вбити її любові не може. Про

те, що Регіна поклала всі надії на Рафаловича й в останній свідомий момент свого життя кликала саме його на допомогу, свідчать її розпачливі монологи, кожен фрагмент яких починається словами: “Слухай, Геню!” [22, с.274]. Ці слова можна розцінювати не лише як гіркий докір головному героєві, а й як однозначну вказівку на безпросвітність самого твору. М. Легкий пише: “Героїня виголошує цей монолог перед останнім, фатальним, візитом (до Рафаловича. – О.Ш.) й водночас рухає сюжет до розв’язки. Євгеній віддає перевагу громадському над особистим, Регіна, упавши в транс, убиває Стальського і невдовзі гине” [12, с.74]. Втім, убивство Регіною чоловіка-садиста – закономірна розв’язка сімейної драми. Як свідчить сучасна статистика, серед жінок фактично нема серійних убивць, і найтяжчий злочин вони коять хіба що у мить афекту, не маючи сили більше терпіти родинному тиранові.

На завершення хочемо сказати, що хоча повість Івана Франка «Перехресні стежки» не виявилася особливо вдалою для пропагування ідеї служіння народові, талановитий художній текст запропонував читачам велику кількість інших, чи не важливіших від Франком пропагованої проблем. Деякі з них цілком співпадають з тими, які афористично виклав Ф. Достоевський у «Братах Карамазових». Щоб не бути голослівними, нагадаємо їх: “...Невже має право людина вирішувати, дивлячись на інших людей, хто з них достойний жити, а хто недостойний?” [5, с.93], “...Бог жінці послав істеріку люблячи” [5, с.152], “Батьки і вчителі, мислю: “Що є пекло?” Розумію так: “Страждання з тієї причини, що більше неможливо любити” [5, с.209], “Краще відпустити десять винних, ніж покарати одного невинного” [5, с.483]. Підтекстовий пласт повісті українського класика наштовхує навіть нинішнього читача на глибокі роздуми про призначення людини, про гендерні стосунки, про правду і кривду у світі, про злочин і кару за нього. Саме в цьому цінність «Перехресних стежок» Івана Франка сьогодні, як і роману Ф. Достоевського «Злочин і кара».

Література

1. Багрянний І. Розгром. – Мюнхен, 1948. – 125 с.
2. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології / Хв.Вовк. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
3. Горак Р. Тричі мені являлася любов / Р.Горак. – К.: Дніпро, 1987. – 268 с.
4. Гриценко В. “Мов паралітик той на роздорозжж...” / В.Гриценко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 6. – С. 104 – 110.
5. Достоевский Ф. Братья Карамазовы: Роман в четырех частях с эпилогом / Ф.Достоевский. – М., 1985. – 511 с.
6. Достоевский Ф. Преступление и наказание / Ф.Достоевский. – М.: Правда, 1988. – 464 с.

7. Забужко О. Жінка-автор у колоніальній культурі, або знадоба до української гендерної міфології / О.Забужко // Хроніки від Фортінбраса: Вибрана есеїстика 90-х. – К., 1999. – С. 152 – 193.
8. Клочек Г. Проблема “міфотворця”: Момент істини / Г.Клочек // Літературна Україна. – 2003. – 25 грудня. – С. 2, 5.
9. Ковальчук А. Злочин та очищення / А.Ковальчук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 6. – С. 45 – 51.
10. Ковальчук А. Художній простір як засіб психологізму: На матеріалі “кримінальної прози” І. Франка / А.Ковальчук // Слово і час. – 2001. – № 7. – С. 73 – 77.
11. Куцевол О. Чи потрібен Рафалович Україні? // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 6. – С. 84 – 99.
12. Легкий М. За лаштунками психіки автора / М.Легкий // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 6. – С. 68 – 77.
13. Логвиненко О. “Моя гріховнице пречиста”: Поезія в коханні і кохання в поезії / О.Логвиненко // Літературна Україна. – 2002. – 7 лютого. – С. 6.
14. Мирний П., Білик І. Хіба ревуть воли, як ясла повні / П.Мирний, І.Білик. – К.: Веселка, 1981. – 367 с.
15. Панченко В. Любов і боротьба Євгенія Рафаловича: Повість Івана Франка “Перехресні стежки” / В.Панченко // Дивослово. – 1999. – № 9. – С. 32 – 37.
16. Панченко В. Любов і боротьба Євгенія Рафаловича: Повість Івана Франка “Перехресні стежки” / В.Панченко // Дивослово. – 1999. – № 10. – С. 40 – 44.
17. Рассел Б. Человеческое познание: Его сфера и границы / Б.Рассел. – Киев – Москва, 2001. – 556 с.
18. Святоцький О. Адвокатура України / О.Святоцький, М.Михеєнко. – К.: Ін Юре, 1997. – 224 с.
19. Толстой Л. Анна Каренина / Л.Толстой // Собрание сочинений у 12 томах. – Т. 7. – Ч. 1-4. – Москва: Правда, 1987. – 497 с.
20. Толстой Л. Анна Каренина / Л.Толстой // Собрание сочинений у 12 томах. – Т. 8. – Ч. 5-8. – Москва: Правда, 1987. – С. 5 – 367.
21. Українка Леся. Лісова пісня / Леся Українка // Твори в двох томах. – Т. 2. – К.: Дніпро, 1979. – С. 123 – 205.
22. Франко І. Перехресні стежки / І.Франко; Упорядкування та передмова І.Андрусика. – Харків: Ранок, 2003. – 336 с.
23. Чайковський А. Олюнька / А.Чайковський // Повісті. – Львів: Каме-
няр, 1989. – С. 11 – 130.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.03.2011 р.

Рекомендовано до друку докт.філол.наук, професором Луцак С.М.

**«CROSS-TRAILS» OF IVAN FRANKO
AND «CRIME AND PUNISHMENT» OF FYODOR DOSTOEVSKY
IN THE LIGHT OF THE JURISPRUDENCE
OF THE LATE XIXth – EARLY XXth CENTURIES**

O. M. Shyshko

*National Pedagogical University by Dragomanov;
department of method of teaching of literature;
01030, Kyiv, Pyrogov st., 9; ph. +38 (044) 234-11-08*

In this article it was made the comparison of the story of Ivan Franko «The cross-roads» with the novel of Fyodor Dostoevsky «The crime and the punishment» and analyzed the problems and collisions of these stories with the point of the civil and the criminal law.

Key words: *equal relations, family rights and obligations, a crime, the bar.*